

2. Бондар М., Сукманова Т., Куріпко К., Меленевська З., Звездіна Н. та ін. Вдосконалена система загальних та окремих ознак почерку : методичний посібник. Київ, 2004.

3. Гонгало С. Й. Положення про психофізіологічну природу почерку та його основні властивості // Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КНДІСЕ Мін'юсту України, 2021. С. 139–142.

4. Свобода Є. Ю. Практикум з судово-почеркознавчої експертизи : навч. посіб. Київ : УкрДГРІ, 2018. 197 с.

5. Методика судово-почеркознавчої експертизи : [упоряд. З. С. Меленевська, К. М. Ковальов, Н. Г. Шпакович] / ДНДЕКЦ МВС України. Київ, 2008.

УДК 340.1

Канюка В. Є.

к.ю.н., доцент,

*доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності
Західноукраїнський національний університет*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Стрімкий розвиток технологій безпілотних літальних апаратів (далі – БпЛА) суттєво змінив характер сучасних збройних конфліктів, поставивши перед міжнародним та національним правом низку принципових питань, що потребують невідкладного вирішення. Широке застосування БпЛА у військових операціях, від розвідки та спостереження до нанесення ударів по цілях, актуалізує проблему правового регулювання їх використання в контексті міжнародного гуманітарного права, норм про права людини та національного законодавства держав. Для України, яка перебуває в умовах повномасштабного збройного вторгнення, ці питання набувають не лише теоретичного, але й надзвичайно важливого практичного значення.

Правові засади застосування БпЛА у збройних конфліктах формуються насамперед у межах міжнародного гуманітарного права (далі – МГП). Ключовими джерелами у цій сфері є Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них 1977 року, які встановлюють основоположні принципи ведення бойових дій: розрізнення, пропорційності та воєнної необхідності [1]. Принцип розрізнення зобов'язує сторони конфлікту у будь-який момент розрізнити цивільне населення і комбатантів, та цивільні об'єкти і воєнні цілі. Принцип пропорційності забороняє напади, які можуть спричинити втрати серед цивільного населення або збиток цивільним об'єктам, що є надмірними порівняно з очікуваною конкретною і прямою воєнною перевагою. Застосування БпЛА не звільняє від дотримання цих принципів, а навпаки, ступінь точності та технологічні можливості безпілотних систем підвищують

вимоги до дотримання вказаних стандартів.

Окремої уваги заслуговує питання правового статусу операторів БПЛА у контексті МГП. Відповідно до усталених норм міжнародного права, дистанційне управління бойовим БПЛА прирівнює оператора до безпосереднього учасника збройного конфлікту. Це означає, що такі особи є законними воєнними цілями для сторони противника, а також несуть відповідальність за дотримання норм МГП під час проведення операцій. Водночас у доктрині міжнародного права виникають дискусії щодо статусу цивільних осіб, які залучаються до управління бойовими БПЛА. Міжнародний комітет Червоного Хреста у своїх керівних роз'ясненнях щодо поняття безпосередньої участі у бойових діях зазначає, що безпосередня участь у бойових діях, у тому числі опосередкована через технічні засоби, є підставою для втрати цивільного захисту на час такої участі [2].

Проблема автономних та напіваавтономних бойових систем є одним із найбільш дискусійних питань сучасного міжнародного права. Застосування систем штучного інтелекту для управління БПЛА або для автоматизованого вибору та ураження цілей породжує принципове питання про можливість дотримання норм МГП машиною. На сьогодні жодної міжнародної угоди, яка б безпосередньо забороняла або регулювала летальні автономні зброєні системи (LAWS), не існує. Ведуться переговори в рамках Групи урядових експертів Конвенції про конкретні види звичайної зброї, проте вони не привели до прийняття обов'язкового документа [3]. Позиція переважної більшості держав та міжнародних організацій полягає в тому, що прийняття рішення про застосування летальної сили повинно залишатися за людиною, а не делегуватися автономній системі.

Важливим аспектом правового регулювання є питання відповідальності за порушення МГП, вчинені із застосуванням БПЛА. Вона може реалізовуватися на кількох рівнях: індивідуальна кримінальна відповідальність операторів і командирів у порядку норм про командну відповідальність; міжнародно-правова відповідальність держави за протиправне діяння, вчинене її органами або уповноваженими особами. Практика Міжнародного кримінального суду та трибуналів свідчить, що застосування технологічних систем дистанційного ураження не усуває ні командної відповідальності, ні відповідальності безпосереднього виконавця.

На національному рівні в Україні правове регулювання застосування БПЛА у воєнній сфері формується на основі Повітряного кодексу України [4], Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [5], Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, а також підзаконних актів Міністерства оборони, зокрема, Наказу Міністерства оборони № 661 «Правила виконання польотів безпілотними авіаційними комплексами державної авіації України» [6]. Водночас слід констатувати, що вітчизняне законодавство у цій сфері досі містить суттєві прогалини, оскільки відсутній комплексний закон, який би системно врегулював питання класифікації, сертифікації, бойового застосування та відповідальності за порушення встановлених правил використання БПЛА у збройному конфлікті. Фактично нормативна база розвивається ситуативно, у відповідь на нагальні потреби, що зумовлені повномасштабним вторгненням.

Таким чином, правове регулювання застосування БПЛА у збройних

конфліктах є комплексною проблемою, що перебуває на перетині міжнародного гуманітарного права, права прав людини та національного законодавства. Стрімкий розвиток технологій безпілотних систем і розширення практики їх бойового застосування випереджають нормотворчі процеси як на міжнародному, так і на національному рівні, що породжує правову невизначеність і ризик безкарності за вчинені порушення. Вирішення цих проблем потребує як вдосконалення чинного МГП відповідно до сучасних воєнно-технічних реалій, так і розроблення в Україні системного законодавства у сфері застосування БпЛА, яке відповідало б міжнародним стандартам і враховувало досвід, набутий у ході захисту державного суверенітету.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) : міжнародний договір від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199
2. Melzer N. Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law. Geneva : ICRC, 2009. 85 p.
3. Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons (CCW). Group of Governmental Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems. URL: <https://www.un.org/disarmament/the-convention-on-certain-conventional-weapons>
4. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 № 3393-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>
5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
6. Про затвердження Правил виконання польотів безпілотними авіаційними комплексами державної авіації України : наказ Міністерства оборони України від 08.12.2016 № 661. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0031-17#Text>

УДК 340.1

Декайло П. В.
*старший викладач кафедри
кримінального права та процесу
Західноукраїнського національного університету*

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АРЕШТУ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Інститут права власності є одним із наріжних каменів правової системи будь-якої демократичної держави. Конституція України, як Основний Закон, гарантує непорушність права приватної власності, встановлюючи, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності, а примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з